

Zilveren sieraden

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

Vrijde Blad

LEEWARDER COURANT

Vrijdag 25 October 1935

Zilveren sieraden langs de Noordseekust.

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling.
Erl. Wachting Verlag, Neumünster in Holstein, 1933.

De schrijver van dit mooie boek zal zeker bij velen, die hij een in de oude geschiedenis van ons gewest en die van onze stamverwanten in Duitsland belang stellen, een bekende zijn. In 1927 bij geleidelijk, dat het Friesen-congres te Loozven werd gehouden, een gebeurtenis die samenvalt met het 10-jarig jubileum van het Friesch Museum te Loozven, werd de heer Dr. Hubert Stierling, directeur van het Museum, te Altona, naar het professor, F. Bitter uit Emden en vele andere belangstellenden uit Oost- en Noord-Friesland op de tevens gehouden landsteden van Noord- en West-Friesland naar hier over.

Dr. Stierling was toen reeds bezig met het verzamelen van de gegevens waartoe hij zijn nu verschenen boek kon opwerpen en zijn vele vindingrijke verzoeken bleven opstellen in Duitsland opstellen, dat de studie van dit onderwerp hem niet loofde. Hij nam toen in Loozven de gelegenheid waar om het Friesch Museum goed door te zien, daar hij naar de wijde strekking van zijn studie-onderwerp — vooral ook die van de stamverwanten — een goede kennis kon maken — hem ook toen reeds bekende leden behorende, bleef zoeken, dat hij in de dagen met professor Bitter — die reeds meer dan 40 jaar geleden ook op dit gebied belangrijke verzoeken had gemaakt door het uitgeven van het L.E.G. Mannings Trachtenboek

uit de 16de eeuw — en met Dr. Stierling had, ging toen reeds over de verzameling van deze gegevens en het Duitse Oost- en Noord-Friesland.

Het is niet ondenkbaar en vooral gelukkig, dat Dr. Stierling toen onder den titel „Der Silberschmuck der Nordseeküste“ heeft verzameld, heeft volgens den titel niet ondenkbaar het oude zilver, dat hij in Noord-West-Duitsland hoofdzakelijk in Noord-Friesland in verzameld heeft bij de koper- en koperen-silversmeesters verzameld heeft.

De eerste band met 270 afbeeldingen bevat 300 afbeeldingen van folioformaat en behandelt de geschiedkundige ontwikkeling inder de Middeleeuwen, de tweede band, die de werken der Noord-Duitse zilvermeesters van Tiedens tot Altona en Hamburg zal geven, zal later afzonderlijk verschijnen.

De eerste deel geeft echter veel meer dan de titel niet doen denken niet alleen, doch is vooral voor Nederlanders, vooral wel voor Friezen, lezen van meer dan gewoon belang.

In de eerste plaats toch heeft de schrijver zich niet tot het zilver alleen, doch heeft dat — vooral de laatste tijd — de horenscheiding, kring uit Noord-West-Duitsland — in verband met de nog bestaande en de reeds verloren horenscheidingen van zilver. Naast vele afbeeldingen van zilver komt in het boek voor een compleet overzicht van de oude rijk volksdrachten van Oost- en Noord-Friesland en de tevens bekende Middeleeuwsche „Marchen“ in deze landstreek heeft van oudsher een kledingstuk geweest, dat overrijke op een andere met landbouw en vertoelt zich een

ruwe bestaan wist te verspreiden en dat er opgesteld was dat ook aan de buitenwereld te tonen door een rijk, met goud en zilver beladen, volksdracht.

Het oude sprookje uit Eldersheid, dat als motto aan deze band vooraan „Alles in die Hand!“ (De zilveren Hand is het oudst, wat wijst de doch in der Wust!“ doet een oude Middeleeuwsche bewijzen kennen.

Van veel belang is deze studie omdat juist van de oude klederdrachten van deze tot Duitsland behoorende Frieze bevolking buitengewoon veel tot in de 16de eeuw verspreiding, archivaal, literatuur en materiaal bewaard is gebleven.

De schrijver laat niet na om ook wat er van deze rijk klederdrachten nog in het Nederlandse Friesland (door de Duitse West-Friesland genoemd) is bewaard gebleven te noemen en al te luiden en op de zilveren overkomsten en de kleine verschillen tusschen de stamverwanten ter verrijken van de geschiedenis de 16de eeuw te wijzen.

Hij wijst er op, dat de oude Frieze volksdracht in de landen bewoond de Frieze overrijke is gebleven dan die in Oost-Friesland. De schrijver noemt ook naar andere kringen en verbanden en waart zelfs een christelijke verspreiding met Frieze volksdrachten van overrijke van de vrouwenkleding met goud en zilver.

In de laatste gedeelte van deze band geeft Dr. Stierling een beschrijving van de zilveren voorwerpen door de stads- en landbevolking in het dagelijks leven gebruikt, zoals zegels, handwringers, en deperchen, hangelhaaken, tabakdozen, horloges, enzovoort, en hebben hier te doen met de kunstverrijking van

Geop. dekkende tot sluiting voor het hemd. „Femboezige“ of „Hattje“ uit Helgoland uit het midden van de 16de eeuw.

Links: Zilveren mes- en verrijke uit omst. 16de eeuw te het Museum in Meldorf in Dithmarschen. Het gedreven exemplaar, soortgelijk in polymeet gesneden kwam in de 16de en 17de eeuw veel voor. In de 18de eeuw waren ze veelal van gepoetst leder.

Ditfige Oost-Friezin uit Ulbo Emmius Frieze geschiedsk.

Let op de hoofddekking met de groten dadeen „Pee“ en het in de oud-Frieze wetten genoemde haarsel. Aan het eind van de haarsel is de breed uitlopende „Stoekelend“.

Geslacht, of bijbeltheken uit Kbl. gedrukt 1791. Dit type is ook bij een zeer bekend en komt aan beide zijden van de grens in vele schakeringen voor in goed zoowel als in zilver.

Friezin bewoont de Eems in de klederdracht van de 16de en 17de eeuw, naar de uitgave van den Duitseman Gern. Komplex uit 1908.

De klederdrachten van goud of zilver als: groten ronden knopen of belien op de schouders, het horenscheiding „Schoon“ en „Scharwen“, de gordel met schellen, de 16de eeuwse punt-schouwen bewijzen, dat de Oost-Frieze 16de eeuwse draagt overrijke met het „Mannings Trachtenboek“ ook bewoont de Eems — al was het dan eenvoudiger — werd gedragen. De hoofddekking is de „Judek“. Voor het oorleer was nog geen plaats.

Bruide van het eiland Sylt. Op de armen en voor de borst metale-beslag. Naar een pop uit het Wusthals te Halle.

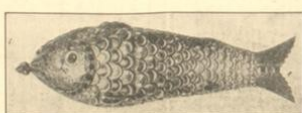
Bedaagde dame van het eiland Föhr, naar een pop van omstreeks 1700 in het Wusthals te Halle.

Oude vrouw in de oud-Frieze draagt, naar komende op de kaart van 1711 uit p. 10, 1913. Let op den hoofddekking, de schouder-verrijking en den langen gepoldeerd mantel, geheel overeenkomstig de oude 16de en 17de eeuwse draagt. Ook Komplex heeft een soortgelijk kleed van een eieren-verrijkinge hoort af.

Frieze bewoont de Eems in eenvoudige huisdracht, naar Gern. Komplex Documenten. De versiering van de haarsel met kleine is verwant met de haarselering „Stoekelend“ uit het Mannings Trachtenboek.

Reukdoosje in den vorm van een „Stich“, verguld zilver met groen en wit email en robuut versierd.

Dere typische vorm komt in enkel zilver versierd voor in Noord-West Duitsland. Een enkel exemplaar, aanwezig in het Friesch Museum te Loozven, kan zeer goed naar hier verdoeld zijn.

Boerin in de oude draagt uit „Ulbo Emmius. Rerum Frisicarum historia, 1616“, vrijwel geheel overeenkomstig met sfl. 1 naar Gern. Komplex. De oud-Frieze draagt bij Emmius vormen een parallel met het Mannings Trachtenboek.

Zilveren sieraden langs de Noordzeekust.

Der Silberschmuck der Nordseeküste von Dr. Hubert Stierling.
Karl Wachtholtz Verlag, Neumünster in Holstein, 1935

De schrijver van dit mooie boek zal zeker bij velen, die bij ons in de oude geschiedenis van ons gewest en die van onze stamverwanten in Duitschland belang stellen, geen onbekende zijn. In 1927 bij gelegenheid, dat het Friezen-congres te Leeuwarden werd gehouden, een gebeurtenis die samenviel met het 100-jarig gedenkfeest van het Friesch Genootschap en de toen in het Friesch Museum gehouden zilvertentoonstelling, kwam dr. Hubert Stierling, directeur van het Museum te Altona. samen met professor F. Ritter uit Emden en vele andere belangstellenden uit Oost- en Noord-Friesland en de tusschengelegen landstreken van Noord- en West-Duitschland naar hier over.

Dr. Stierling was toen reeds bezig met het verzamelen van de gegevens waaruit hij zijn nu verschenen boek zou opbouwen en zijne vele sindsdien verschenen kleinere opstellen in Deutsche tijdschriften bewezen, dat de studie van dit onderwerp hem niet losliet. Hij nam toen in Leeuwarden de gelegenheid waar om het Friesch Museum goed door te studeeren, daar blijkbaar de wijdere strekking van zijn studie-onderwerp – speciaal ook die van de daarmee samenhangende oude costuumkunde – hem ook toen reeds levendig belang inboezemde. Menig gesprek, dat ik in die dagen met professor Ritter – die reeds meer dan 40 jaar geleden zich op dit gebied buitengewoon verdienstelijk had gemaakt door het uitgeven van het z.g.n. Manninga Trachtenbuch uit de 16e eeuw – en met dr. Stierling had, ging toen reeds over de verwantschap tusschen onze provincie en het Deutsche Oost- en Noord-Friesland. Het vlot geschreven en royaal geïllustreerde boek, dat dr. Stierling thans onder den titel „Der Silberschmuck der Nordseeküste” heeft geschreven, heeft volgens den titel tot onderwerp het oude zilver, dat hij in Noord-West-Duitschland hoofdzakelijk in Sleeswijk-Holstein in voorouderlijk bezit bij de burger- en boerenbevolking aangetroffen heeft.

De eerste band met 370 afbeeldingen bevat 300 bladzijden van folio-formaat en behandelt de geschiedkundige ontwikkeling sedert de Middeleeuwen. De tweede band, die de merken der Noord-Duitsche zilversmeden van Tondern tot Altona en Hamburg zal geven, zal later afzonderlijk verschijnen.

Dit eerste deel geeft echter veel meer dan de titel zou doen denken niet alleen, doch is vooral voor Nederlandsche, speciaal wel voor Friesche lezers van meer dan gewoon belang. In de eerste plaats toch beperkt de schrijver zich niet tot het zilver alleen, doch beziet dat – speciaal de talrijke lijfsieraden der boerenbevolking uit Noord-West-Duitschland – in verband met de nog bestaande en de reeds verdwenen boeren- en volksdrachten. Naast vele afbeeldingen van zilver komt in het boek voor een compleet overzicht van de oude rijke volksdrachten van Oost- en Noord-Friesland en de tusschengelegen kleistreken „Marschen”.

In deze landstreek heeft van oudsher een krachtig volk gewoond, dat eenerzijds op zee, anderzijds met landbouw en veeteelt zich een royaal bestaan wist te verzekeren en dat er op gesteld was dit ook aan de buitenwereld te toonen door een rijke, met goud en zilver beladen, volksdracht. Het oude spreekwoord uit Eiderstedt, dat als motto aan dezen band voorafgaat, „Hier is die Marsch! Die ganze übrige Welt ist nur Geist; was willst du doch in der Wüste?”, doet ons direct reeds de hooghartige zelfbewustheid dezer klei-boeren-bevolking kennen.

Van veel belang is deze studie, omdat juist van de oude kleederdrachten van deze tot Duitschland behoorende Friesche bevolking buitengewoon veel tot in de 16e eeuw teruggaande afbeeldingen, archivalia, litteratuur en materiaal bewaard is gebleven.

De schrijver laat niet na om ook wat er van deze oude kleederdrachten nog in het Nederlandsche Friesland (door de Duitschers West-Friesland genoemd) is bewaard gebleven te noemen en af te beelden en op de groote overeenkomst en de kleine verschillen tusschen de stamverwanten ter weerszijden van de grens in de 16e eeuw te wijzen.

Hij wijst er m.i. terecht op dat de oude Friesche volksdracht in de landen bewesten de Eems eenvoudiger is gebleven dan die in Oost-Friesland. De schrijver zoekt ook naar oudere herkomst en verwantschap en waagt zelfs een stoutmoedige vergelijking met Byzantijsche voorbeelden van overlading van de vrouwenkleeding met goud en zilver.

In het latere gedeelte van dezen band geeft dr. Stierling een beschrijving van de zilveren voorwerpen door de stads- en landsbevolking in het dagelijksch leven gebruikt, zooals eetgerei, brandewijnskommen, of doopschalen, beugeltasschen, tabaksdoozen, horlogekettingen, reukdoosjes, gezangboek-beslagen enzovoort. Wij hebben hier te doen met de kunstnijverheid van de 17e tot in de 19e – speciaal van de 18e eeuw. En ook hier is voor den Nederlandschen belangstellende in dit boek veel te vinden, omdat de Nederlandsche invloed in de geheele 17e en 18e eeuw daar merkbaar is. Onder het 18e eeuwsche zilver in Noord-Duitschland gevonden, komt zelfs menig stuk voor geteekend met de keur van Amsterdam.

Zagen wij in de tijden vóór het midden van de 16e eeuw speciaal wat de lijfssieraden der vrouwen betreft, een veel grooter rijkdom in Oost-Friesland, na 1600 zien wij hierin een grooten ommekeer. Nederland heeft zich vrij gevochten van Spanje, het heeft de wegen tot de rijkdommen van Oost- en West-Indië voor zich zelf gevonden en gedeeltelijk gemonopoliseerd, terwijl Duitschland door de gevolgen van den dertigjarigen oorlog is verwoest en verarmd. Ook in het zilverambacht in de 17e en 18e eeuw zijn de gevolgen van deze verschuivingen op politiek en economisch terrein duidelijk waarneembaar.

Het boek van dr. Stierling is een boek vooral ook voor Friesland van groot cultuur-historisch belang, dat zeker in geen openbare bibliotheek of leeszaal en geen eenigszins complete particuliere boekerij op dit gebied mag ontbreken.

Het behandelt de bovengenoemde onderwerpen uitvoerig, grondig en zeer overzichtelijk en is van een complete litteratuur-lijst, register en alle gewenschte bronnenverwijzingen voorzien. Een aangenaam lees- en een goed en niet duur studieboek in den besten zin, dat in deze fraaie en rijke uitgave alleen mogelijk was door de „opferwillige Heimatliebe eines Ostfriesen”. Een goed voorbeeld van vaderlandsliefde en idealisme dat in onzen materialistischen tijd tot navolging moge wekken.

NANNE OTTEMA

Leeuwarder Courant
25-10-1935

Gesp, dienende tot sluiting voor het hemd, „Hemdszwaang" oder „Hattje" uit Helgoland, uit het midden van de 15e eeuw.

Links: Zilveren mes- en vork-scheede uit omstr. 1600 in het Museum te Meidorf in Dithmarschen Rijk gedreven exemplaar, soortgelijke in palmhout gesneden kwamen in de 16e en 17e eeuw veel voor. In de 18e eeuw waren ze veelal van gepoetst leder.

Deftige Oost-friesin uit Ubbo Emmius Friesche geschiedenis.

Let op de hoofdbedekking met de gouden diadeem „Paci" en het in de oud-Friesche wetten genoemde haarnet. Aan het eind van de haar-vlecht de breed uitlopende „Stuckelband".

Gesangboek- of bijbelhaken uit Kiel, gedateerd 1792. Dit type is ook bij ons zeer bekend en komt aan beide zijden van de grens in vele schakeeringen voor in goud zoowel als in zilver.

Friesin bewesten de Ems in de kleederdracht van de 15e en 16e eeuw, naar de uitgave van den Dokkumer Corn. Kempius uit 1588.

De lüsteraden van goud of zilver als: groote ronde knopen of bellen op de schouders, het borst- en lüsteraad „Span und Scherxoen", de gordel met schellen, de 15e eeuwse punt-schoenen bewijzen, dat de Oostfriesche 15e à 16e eeuwse dracht overeenkomstig het „Manninga Trachtenbuch" ook bewesten de Ems — al was het dan eenvoudiger — werd gedragen. De hoofdbedekking is de „huldoek". Voor het oorlützer was nog geen plaats.

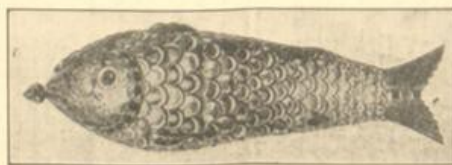
Friesin bewesten de Ems in eenvoudige buisdracht, naar Corn. Kempius Documensis. De versiering van de haarversiering „Stuckelband" uit het Manninga Trachtenbuch.

Bruid van het eiland Sylt. Op de armen en voor de borst metaal-beslag. Naar een pop uit het Weeshuis te Hallé.

Bedaagde dame van het eiland Föhr, naar een pop van omstreeks 1700 in het Weeshuis te Hallé.

Reukdoosje in den vorm van een visch, verguld zilver met groen en wit email en robijnen versierd.

Deze typische vorm komt in enkel zilver veelvuldig voor in Noord-West Duitschland. Een enkel exemplaar, aanwezig in het Friesch Museum te Leeuwarden, kan zeer goed naar hier verwaand zijn.

Oude vrouw in de oud-Friesche dracht, voorkomende op de kaart van Lijst uit pt. m. 1588. Let op den hoofddoek, de schouder-versiering en den langen gepluoiden mantel, geheel overeenkomstig de oude 15e en 16e eeuwse dracht. Ook Kempius beeldt een soortgelijke kleeding van een eleren-verkoopende boerin af.

Boerin in de oude dracht uit „Ubbo Emmius. Rerum friscarum historia, 1616", vrijwel geheel overeenkomende met afd. 1 naar Corn. Kempius. De oud-Friesche drachten bij Emmius vormen een parallel met het Manninga Trachtenbuch.